

TÜRKİYE'DE KOMÜNİSTLER VE SENDİKALAR (V): TKP'NİN DİSK'TE HAKİM OLMASI

15 Mart 2021

Yıldırım Koç

Türkiye'de komünistlerin sendikalarda doğrudan etkili olduğu üçüncü dönem, 1974-1980 yıllarıdır. Bu dönemde hem 1973 yılında yeniden yapılanmaya giden ve "atılım" sürecine giren Türkiye Komünist Partisi, hem de 12 Mart darbesinin etkisinden kurtulan ve yeniden biçimlenen çeşitli sosyalist/komünist gruplanmalar ya bazı mevcut sendikalarda yönetime geldi, ya da kendi denetimleri altında sendikalar kurdular. TKP'nin DİSK'te ve bağlı bazı sendikalarda etki sağlaması bu sürecin yalnızca bir yönüdür. 12 Eylül Darbesi sonrasında faaliyeti durdurulan, kapatılan, yargılanan ve yöneticileri cezalandırılan diğer sendikalar konusunda ciddi bir çalışma yoktur.

1974-1980 döneminin işçi sınıfı ve sendikacılık tarihi, komünistlerin bu yapılar üzerindeki etkisi incelenmeden anlaşılamaz.

Bu konuda ilk adımı atan, Türkiye Komünist Partisi oldu. TKP, önce DİSK'in en önemli sendikası olan Maden-İş'te, ardından da DİSK'te etkili oldu.

TKP'NİN MADEN-İŞ'TE ETKİLİ OLMASI

TKP'nin DİSK'i ele geçirme operasyonu Maden-İş'te başladı.

TKP, bu tarihlerde DİSK yöneticilerini şu biçimde eleştiriyordu: "İşçi sınıfını hedeflerinden, emperyalizme, işbirlikçi burjuvaziye, sömürü ve talan düzenine karşı, demokrasi ve sosyalizm için savaş hedefinden şaşdırtmak isteyenler yalnız Türk-İş yöneticileri ve iktidar çevreleri değildir. DİSK yöneticileri ve onların düzeyinde olan öteki sendikacılar da işçi sınıfına karşı emperyalizmin ve büyük burjuvazinin en sinsi ve en keskin silahını, yani 'sınıflar arasında barış' sloganını işçi hareketine aşlamak çabasındadırlar." (TKP, "Türkiye Komünist Partisi'nin 54. Yıldönümü: Durum ve Çözüm Bekleyen Sorunlar", *Yeni Çağ*, Eylül 1974, s.767)

1954 yılından beri Maden-İş Genel Başkanı ve 1967 yılından beri DİSK Genel Başkanı olan Kemal Türkler, 1961-1971 döneminde Türkiye İşçi Partisi, 1972-73 yıllarından itibaren CHP'li, 1974 yılından itibaren TKP'nin kontrolünde bir sendikacıydı. Kemal Türkler'in TKP'nin kontrolüne girmesinde belirleyici gelişme, Türkiye Maden-İş Sendikası'nın 10-13 Eylül 1974 günleri toplanan 21. genel kuruluydu.

1974 yılında Maden-İş'in genel sekreterliğini, 1956 yılında yapılan 10. Genel Kurul'dan beri Ruhi Yümlü yürütüyordu. 1963 yılındaki 14. Genel Kurul'da Hilmi Güner ve Cavit Şarman, genel başkan vekilliği görevine getirildiler. 1965 yılında yapılan 15. Genel Kurul'da, Ruhi Yümlü genel sekreterliğe; Şinasi Kaya, Cavit Şarman ve Hilmi Güner de genel başkan vekilliklerine seçildi. Kemal Türkler'in genel başkanlığındaki bu beş kişilik ekip, 1965 yılından sonra 1967, 1969 ve 1971 yıllarında yapılan genel kurullarda aynen kaldı.

10-13 Eylül 1974 günleri yapılan 21. Genel Kurul'da ise, Ruhi Yümlü'nün yerine TKP'li Mehmet Ertürk seçildi. Cavit Şarman ve Hilmi Güner'in yerine de TKP yandaşı Mehmet Karaca ile TKP yandaşı Bahtiyar Erkul getirildi. Bu arada, Yürütme Kurulu'nun üye sayısı 5'ten 7'ye çıkarıldı ve Hakkı Öztürk ile Hüseyin Ekinci de genel başkan vekili oldular. Şinasi Kaya ise 12 Mart öncesinde TİP üyesi ve yöneticisiydi.

Kemal Türkler, TKP'lilerin Maden-İş'teki etkinliğini önlemek için elinden gelen çabayı gösterdi. Ancak, 20 tur yapılan seçimlerde, Kemal Türkler'in aday gösterdiği CHP'li Hilmi Güner ve Cavit Şarman seçilemedi. Kemal Türkler, bunun üzerine, seçilen sosyalistleri aday göstermek zorunda kaldı. ("DİSK Gerçeği İspatlanıyor", *Yürüyüş Dergisi*, Sayı 22, 9 Eylül 1975, s.6)

TKP çizgisindeki **Ürün Dergisi**, bu gelişmeyi aşağıdaki şekilde anlatmaktadır:

"Genel Başkanlığa, yeniden Kemal Türkler getirildi. Ancak, Kemal Türkler, örgütünün ihtiyaçlarına, inançlarına, ideolojisine cevap veren bir Genel Başkan olarak değil, Genel Kuruldan 'yıpranmış bir Başkan' olarak ortaya çıktı. Yıpranmış bir Genel Başkan olarak diyoruz, çünkü, Kemal Türkler, işçi sınıfımızın en dinamik, en devrimci unsurlarını bünyesinde barındıran Maden-İş Sendikasını, elbirliği edip, CHP'nin kuyruğuna takmak isteyen mesai arkadaşlarını yitirdi. Eski genel başkan vekillerinden Hilmi Güner ve Cavit Şarman, Kemal Türkler'in ısrarla aday göstermesine rağmen yönetimden tasfiye edildiler. (...)

"Delegelerin gözünden kaçmayan bir başka olay da, seçilemeyerek tasfiye edilen yönetici kliğin, sadece Maden-İş'i değil, DİSK'i de CHP'ileştirmek yönünde gösterdiği çabaydı." ("Maden-İş 21. Genel Kurulu," **Ürün Sosyalist Dergi**, Sayı 4, Ekim 1974, s.4-5)

Kanımcı, bu süreçte belirleyici kişi, Maden-İş toplu sözleşme uzmanı, çok nitelikli bir örgütçü, deneyimli bir eylemci ve iyi yetişmiş bir beyin olan Toygun Eraslan'dır. Toygun Eraslan, 12 Mart Darbesi sonrasında yurtdışına çıkan ve TKP'nin "Atılım" sürecinde belirleyici rol oynayan Veysi Sarısözen ve Nabi Yağcı ile aynı illegal örgütlenmeye mensuptu ve TKP ile bağlantılıydı. Nitekim, Toygun Eraslan, Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin 1989 yılı Aralık ayında legale çıkma sürecinde TKP adına açıklama yapan kişiydi.

Maden-İş'in 21. genel kurulunda TKP kadrolarının önemli bir rol oynamadığı konusunda görüş bildiren iki kaynak, Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu'nun **Derinden Gelen Kökler (I)** ile Süreyya Algül'ün **Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi, DİSK, 1967-1975** çalışmasıdır. Özellikle Süreyya Algül'ün kitabında, o dönemi yaşamış kişilerle yapılan görüşmelerde, TKP'nin bu süreçteki rolü reddedilmektedir. Ancak bu çalışmalar, nasıl olup da Maden-İş genel kurulundan 7-8 ay gibi kısa bir süre sonra, 1975 yılı Mayıs ayındaki DİSK genel kurulunda TKP'li İbrahim Güzelce'nin DİSK Genel Sekreterliğine ve TKP'nin bu tarihte Türkiye'deki en üst düzey yöneticisi olan Aydın Meriç'in DİSK genel sekreter yardımcılığına getirildiğini açıklamamaktadır. (Maden-İş'in 21. Genel Kurulu için bkz., Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu, **Derinden Gelen Kökler-I**, Sosyal Tarih Yay., İstanbul, 2017, s.473-487; Süreyya Algül, **Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi, DİSK, 1967-1975**, İletişim Yay., İstanbul, 2015, s.315-328)

Gerçek durum sanırım şöyledir: 1972-1973 yıllarından itibaren TKP yöneticisi olan Veysi Sarısözen ve Nabi Yağcı'nın başını çektiği bir grup TİP'li 1960'lı yılların sonlarında "Çekirdek" denilen bir yapılanmaya gittiler. Bu yapı güvenlik güçleri tarafından izlendi ve 12 Mart Darbesi sonrasındaki davalarda gündeme geldi. Bu grup 12 Mart darbesi öncesinde bölündü ve Veysi Sarısözen'lerin içinde yer aldığı kesim **Partizan** dergisini çıkarttı ve Toygun Eraslan'ın da içinde bulunduğu "Partizan Grubu" kuruldu. Veysi Sarısözen bu gelişmeyi ve sendikalarla ilişkilerini şöyle anlatmaktadır:

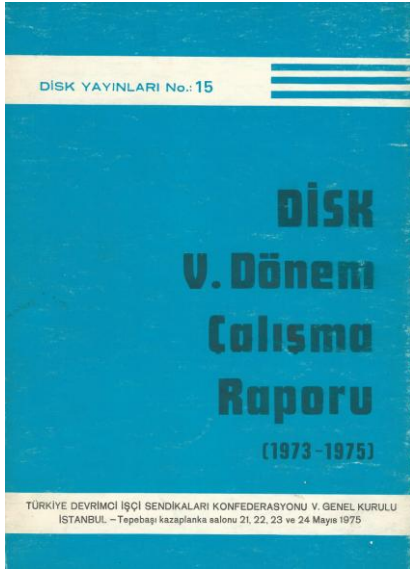
*"O andan itibaren Partizan Grubu kuruldu. Bu grup o dönemdeki gençlik hareketinden farklı olarak daha çok işçi sınıfı içinde çalışmayı hedefleyen bir gruptu. Fabrikalarda çalışıyorduk işçi arkadaşlarla birlikte. Nerede bir grev, nerede bir işgal varsa onun içindeydik. (...) Partizan Grubu pek çok örgütün içinde kadrolara sahip bir gruptu. DİSK'in içinde, Maden-İş Sendikası ve çeşitli sendikalarda, Birlik Partisi, hatta Cumhuriyet Halk Partisi'nin içinde insanlarımız vardı bizim ve biz 12 Mart'ın eşiğinde bu durumdaydık; 12 Mart geldiği zaman oturduk, düşündük: Ne yapmak lazım? Biz yeraltı faaliyeti yapmaya karar verdik ve biz orada ciddi bir örgüt kurduk; bu, illegal bir örgüttü. Ama biz bunu açığa vurmuyorduk. Bu örgütün adı Türkiye Sosyalist Mücadele Birliği idi. Bu örgütün içinde yönetici kadro olarak Nabi Yağcı, ben, Sıtkı Coşkun, Şeref Yıldız gibi arkadaşlar vardı. 12 Mart boyunca illegal faaliyet yürüttü ve bir dizi yerde, özellikle gençlik hareketi içinde örgütlendi. İGD öncesi, İGD'ye temel hazırlayan bütün hazırlığı Partizan Grubu yapmıştı." (Naciye Babalık, **Türkiye Komünist Partisi'nin Sönümlenmesi**, İmge Yay., Ankara, 2005, s.511. Ayrıca bkz. s.131. Partizan Grubu'nun Türkiye Sosyalist Mücadele Birliği tüzüğü için bkz. s.444)*

Partizan Grubu, 1973 Atılım süreci öncesinde TKP'ye katıldı; diğer bir deyişle, TKP'deki atılım süreci bu grubun TKP'ye katılmasıyla başladı. Maden-İş'te toplu sözleşme uzmanı olan Toygun Eraslan da bu gruptandı. Maden-İş Kongresinde örgüte hakim olanlar bu kadronun etkisi altındaydı.

TKP'nin Maden-İş'te önemli bir gücü ele geçirmesinin ardından DİSK'in legal olarak kurulan sosyalist partilere karşı açık bir olumsuz tavır ortaya çıktı. Bu tavır, TKP'nin politikasına uygundu ve geçmişte TİP'le ilişkileri nedeniyle DİSK'e uzak duran bazı bağımsız sendikaların DİSK'e yönelmesine katkıda bulundu.

Kemal Türkler, 25 Haziran 1974 günü, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin (TSİP) kurulmasından hemen sonra, basına verdiği yazılı demeçte, bir süre önce kurulan ve kurulacağı duyulan siyasi partilerle uzaktan yakından bir ilişkilerinin olmadığını açıkladı: "Yeni bir partinin kurulduğunu basından öğrendik, bir yenisinin daha kurulacağı söylenmektedir. DİSK'in bu yeni kurulan ve kurulacağı söylenen siyasi partilerle uzaktan veya yakından hiçbir ilişkisi yoktur. DİSK Genel Yönetim Kurulu, genel doğrultudaki politikasını görüşmüş ve aldığı kararla konfederasyon olarak politikamızın 14 Ekim seçimlerinden önceki yayınladığımız bildiri doğrultusunda olduğunu saptamıştır." (*Barış Gazetesi*, 26.6.1974. Aynı demecin daha geniş biçimi için bkz. *DİSK Dergisi*, Sayı 11, Temmuz 1974, s.7)

Bu tavrı, DİSK'in 5. Genel Kurulu'na sunulan **Çalışma Raporu**'nda aşağıdaki biçimde anlatılıyordu:

"Haziran 1974'te basına yansıyan bazı haberlerde DİSK'in bir siyasi parti kuracağı, ya da kurulacağı söylenen bazı partilerle DİSK'in ilişkisi olduğu belirtiliyordu. Oysa DİSK'in yetkili organlarında böyle bir konu görüşülmemiştir. Bazı kişilerin işçi sınıfı üzerinde bazı oyunlara girişmesi ihtimali de ileri sürülüyordu. DİSK Genel Başkanı, DİSK'in tavrını şu şekilde dile getirdi:

"Yeni bir partinin kurulduğunu basından öğrendik. Bir yenisinin daha kurulacağı söyleniyor. Herhangi bir yanlış anlamaya imkân vermemek için bu konuda bir hususu kesinlikle aydınlatmak isterim. DİSK'in bu yeni kurulan ve bir başkasının da kurulacağı söylenen parti ile uzaktan veya yakından hiçbir ilişkisi yoktur.

"Geçen hafta toplanan DİSK Yönetim Kurulu, genel doğrultudaki politikasını yeniden görüşmüş ve kararlaştırmıştır.

"Bu kararla, DİSK'in politikası, 14 Ekim seçimlerinden önce yayınladığı çağrı bildirisi doğrultusunda daha belirgin ve kesin hale gelmiş bulunmaktadır.

"DİSK işçi sınıfının çıkarlarının hangi doğrultuda olduğunu ve günün koşullarına göre meydana gelen nasıl bir ortam içinde ve yönde

gerçekleşeceğini iyi bilmektedir. Bu nedenlerle bu konuda işçi sınıfı üzerine bir oyun söz konusu olursa, DİSK böyle bir oyun karşısında seyirci kalmamakta kararlı ve ısrarlıdır." (DİSK, **5. Dönem Çalışma Raporu**, s.117-118; Ayrıca, Kemal Türkler'in 25.6.1974 günü bu konuda basına verdiği yazılı açıklama için bkz. *Barış Gazetesi*, 26.6.1974)

DİSK'in 1975 yılı Mayıs ayındaki 5. Genel Kurulu ile başlayan yeni dönemine geçiş süreci, TKP'nin 1973 yılında başlayan "atılım"ının 1974 yılı Eylül ayında Maden-İş'te somutlaşmasıyla başladı.

DİSK'İN 5. GENEL KURULU VE TKP HAKİMİYETİ

Türkiye'de sosyalist sol 1961 yılından itibaren gelişirken, TÜRK-İŞ, ABD yandaşı ve anti-sosyalist, anti-komünist bir çizgi izliyordu. 22 Aralık 1962 günü Ankara'da Tandoğan Meydanı'nda Komünizmi Tel'in Mitingi düzenlemişti. Daha sonraki yıllarda da TİP'e karşı açık tavrı almıştı. Buna karşılık DİSK, sosyalizmi savunuyordu. Bu nedenle, sosyalist sol, DİSK'e karşı son derece hoşgörülü davrandı. 1973-1974 yıllarına kadar sosyalist soldan DİSK'e yönelik eleştiriler çok sınırlı kaldı. Ancak, DİSK'in 1974 yılında kurulan TSİP'e ve 1975 yılında kurulan TİP'e karşı olumsuz tavrı, sosyalist alternatiflerin çıkmasına karşın CHP'ye verdiği destek, sosyalist solun DİSK'e ilişkin tavrını değiştirdi. Eleştiriler başladı.

DİSK'in 4. Genel Kurulu 12-13 Şubat 1973 günleri toplandı. DİSK'in bu genel kurulunda kabul edilen tüzüğüne göre, "olağan genel kurul, yasanın saptadığı en uzun süreye uygun olarak" toplanacaktı (M.19/a). (DİSK, *DİSK Ana Tüzüğü*, İst., 1974, s.17) Bu tarihte yürürlükte bulunan 274 sayılı Sendikalar Yasası'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 25. maddesine göre, genel kurullar en geç üç yılda bir toplanmak durumundaydı. Bu hükme göre, DİSK'in 5. Genel Kurulu'nun 1976 yılı Şubat ayı içinde yapılması gerekiyordu.

Ancak DİSK'in 5. Genel Kurulu, bu tarihten 9 ay önce, 21-24 Mayıs 1975 günleri toplandı. Yapılan ilk açıklamalara göre, DİSK'in 5. Olağan Genel Kurulu 9 Şubat 1975 günü başlayacak ve 5 gün

sürecekti. 1975 yılının ilk ayında basına yansıyan bilgiler, “bazı yöneticilerin tasfiye edileceği” biçimindeydi. (*Yeni Ortam*, 10.1.1975.) Ancak daha sonra, yabancı delegasyonların katılmasının sağlanması, siyasal gelişmelerin izlenmesi ve DİSK’e yeni katılımların gerçekleşmesi gerekçeleriyle, genel kurulun toplanması 21 Mayıs’a ertelendi. (*Yeni Ortam*, 23.1.1975) Genel Kurul’un erken toplanması, **Çalışma Raporu**’nda şu şekilde anlatılmaktadır: “Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) son kongresini yaptıktan ve yetkili organlarını seçtikten sonra üç yıllık bir çalışma dönemine girmişti. Ancak Yürütme Kurulu ile Yönetim Kurulu’nun uyum içinde sürdürdüğü bir çalışma, bizi bir yıl önce sizlerin huzuruna çıkma olumlu sonucuna ulaştırdı.” (DİSK, a.g.e., 1975, s.129)

DİSK’in 5. Genel Kurulu’nun 9 ay erkene alınışında, Genel-İş Sendikası’nın durumu da etkili olmuş olabilir. Genel-İş Sendikası Genel Başkanı Abdullah Baştürk, TÜRK-İŞ’in 1973 yılındaki genel kurulunda yönetime gelememişti ve TÜRK-İŞ’ten ayrılma sürecine girmişti. Genel-İş’in 22–24 Nisan 1975 günü toplanan 6. Genel Kurulu’nda TÜRK-İŞ aleyhtarı hava hâkimdi. Genel-İş Merkez Yönetim Kurulu’nun 26 Haziran 1975 günü yapılan toplantısında da TÜRK-İŞ üyeliğinden ayrılma önerisi oybirliğiyle kabul edildi. Genel-İş Genel Kurulu 3 Ağustos 1975 tarihinde olağanüstü olarak toplandı ve TÜRK-İŞ’ten ayrılma kararı verdi. Genel-İş’in 5 Haziran 1976 günü yapılan yeni bir olağanüstü genel kurulunda ise DİSK’e katılma kararı alındı.

Genel-İş Sendikası Ankara 5. Sulh Hukuk Mahkemesi’ne başvurarak, üye sayısını bilirkişi eliyle saptatmıştı. Bilirkişi’nin 6 Ağustos 1976 günlü raporu, Genel-İş’in bir yazısı ekinde Çalışma Bakanlığı’na bildirilmişti. Bu belgeye göre, Genel-İş’in üye sayısı 137.564 idi. (Genel-İş Sendikası’nın Çalışma Bakanlığı’na 23.8.1977 gün ve 5442 sayılı yazısı) Bu, DİSK içindeki dengeleri değiştirebilecek kadar büyük bir üye sayısıydı.

DİSK’in 5. Genel Kurulu öncesinde DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler’in sosyalist partilere karşı takındığı tavır tepki çekti. Basın-İş Sendikası Genel Başkanı Burhan Şahin, 22 Haziran 1974 tarihinde kurulan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi taraftarıydı. Kimya-İş Sendikası Genel Başkanı Dinçer Doğu, Turizm-İş Sendikası Genel Başkanı Fikret Gökdere, Sosyal-İş Sendikası Genel Başkanı Özcan Kesgeç ve Tek Bank-İş Sendikası Genel Sekreteri Zeki Kılıç, 1 Mayıs 1975 günü kurulan ikinci Türkiye İşçi Partisi’nin kurucularındandı. Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Nebioğlu ile ASİS Sendikası Genel Başkanı Cenan Bıçakçı, 30 Mayıs 1975 tarihinde kurulacak olan Sosyalist Parti’nin kurucularındandı.

DİSK üyesi 18 sendikanın yürütme kurulları, 8–11 Ocak 1975 günleri Gönen’de bir toplantı yaptılar. Bu toplantıda Gıda-İş Sendikası yöneticileri ile DİSK’in sol kanadını oluşturan bazı sendikalar, işyerlerinde tabana dayanacak bir parti kurulması gerektiğini savundular. Kemal Türkler ve bazı sendika yöneticileri ise bu öneriye karşı çıktı. Kimya-İş Sendikası yöneticileri, DİSK’in halk sektörüne gösterdiği ilgiyi eleştirdiler. Toplantıya katılanların çoğu, Kemal Sülker’in genel sekreterlik görevini sürdürmesini istedi. (*Milliyet Gazetesi*, 16.1.1975) Ancak DİSK Genel Kurulu, bu toplantıda öngörülenden çok farklı bir seyir izledi.

Kemal Türkler’in CHP yanlısı tavrı, DİSK Genel Kurulu’nda sosyalist bir çizginin hakim olması çabasında olan delegelerin tepkisini çekti. O tarihte TSİP’lilerin kontrolünde olan **İlke Dergisi**’nin Mart 1975 tarihli sayısında şu değerlendirme yer alıyordu: “Bugün DİSK’in, Maden İş Sendikası’nın Başkanının, çeşitli yerlerde yaptığı konuşmalar, verdiği demeçler, kesinlikle ‘sosyalizm’ dışı bir çizginin DİSK yönetimine hakim olduğunu kanıtlar durumdadır. (...) 1974 sonu ile 1975 başlarında, DİSK, bünyesine birçok yeni sendikayı alarak nicel bir genişlemeye uğramıştır. (...) DİSK’e yeni katılan sendikaların yönetici kadrolarının tümü de CHP paralelindedir. Hemen hepsi de anti-sosyalisttir.” (Dikmenoğlu, Engin, “DİSK Bir Dönemeçtedir”, *İlke Dergisi*, Mart 1975, s.37 ve 38)

DİSK’in 5. Genel Kurulu, 24 sendikadan 138 delegenin 137’sinin katılımıyla 21 Mayıs 1975 günü İstanbul Tepebaşı’nda Kazablanka Salonu’nda çalışmalarına başladı. Genel Kurul, olağanüstü genel kurul gündemi ile toplandı. Bu nedenle, Genel Kurul sırasında Anatüzük’e eklenen Geçici Madde 1 ile, yapılan genel kurulun 5. Olağan Genel Kurul olduğu kabul edildi.

Genel Kurul’a katılan delegelerin sendikalara göre dağılımı şöyleydi: Maden-İş: 48; Kimya-İş: 5; Tekstil: 16; Hür Cam-İş: 2; Keramik-İş: 1; Sosyal-İş: 7; Basın-İş: 1; Tek Bank-İş: 2; Ank.Toprak-İş: 1; Turizm-İş: 1; Lastik-İş: 9; Gıda-İş: 8; Petkim-İş: 5; Barder-İş: 1; Tümkâ-İş: 1; Has-İş: 1; Yeni Haber-İş: 3; Tek-İş: 1; Baysen: 1; Devrimci Yapı-İş: 1, ASİS: 1, Toprak-İş: 1; Kapser: 1; Petro Kimya-İş: 3 ve 15 doğal delege. (*Cumhuriyet Gazetesi*, 21.5.1975. *Milliyet Gazetesi*’nin 21.5.1975 tarihli nüshasında ise

delegelerin dağılımı şöyle verilmektedir: Maden-İş: 51; Kimya-İş: 8; Hürcam-İş: 4; Keramik-İş: 2; Sosyal-İş: 8; Basın-İş: 1; Tek Bank-İş: 2; Toprak-İş: 1; Turizm-İş: 1; Lastik-İş: 8; Gıda-İş: 5; Petkim-İş: 5; Barder-İş: 1; Tümkâ-İş: 2; Has-İş: 1; Yeni Haber-İş: 2; Tek-İş: 1; Tekstil: 16; Baysen-İş: 2; Devrimci Yapı-İş: 1; Asıs: 1; Çapa-İş: 1; Kapfer-İş: 1) **Milliyet**, genel kurulun yaklaşık 125 delege ile toplanacağını belirtmekte, doğal delegelerden söz etmemektedir. 21.5.1975 tarihli **Yeni Ortam**'da da aynı liste yayınlanmış, delege sayısı 125 olarak verilmiştir.

Genel Kurul, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in konuşmasıyla açıldı. Kemal Türkler açış konuşmasında şu noktalara değindi:

"Artık herkes bilmektedir ki, emperyalizm, ekonomik ve politik sultasını sürdürmek için, yer yer sıcak savaflara bile başvurmaktan çekinmemektedir. Sosyalizmin her gün biraz daha yayılıp genişlemesi, emekçi sınıfların ve yoğun kitlelerin sosyalizme sahip çıkması karşısında ve sosyalist ülkelerin gittikçe büyüyen gücü önünde, emperyalizm, genel bir savaşı göze alamamaktadır. Bundan ötürüdür ki, özellikle bölgesel savaflara başvurarak, o ülkelerdeki halkların bağımsızlık savaşlarına karşı koyarak, sömürsünü sürdürmek için yoğun bir çaba göstermektedir. Emperyalizm, dünya halklarına karşı aldığı bu tavır ile, kendi halkına ve ekonomisi kendine bağlı diğer kapitalist ülkeler halklarına, bu arada Türkiye gibi az gelişmiş ülkelere de büyük zararlar vermektedir. Son yıllarda, özellikle kapitalist blokta rastladığımız ekonomik bunalımlar, gittikçe yoğunlaşan işsizlik, enflasyon hızının durmadan yükselen grafiği, doların son birkaç yıl içinde ardı ardına düşüş göstermesi, ekonomisi Amerika'ya bağlı tüm kapitalist veya kapitalist yoldan kalkınmak umudu taşıyan ülkeleri ve de onların fakir halklarını, gittikçe daha da fakirleştirmektedir... Sosyalist devletler ile kapitalist olmayan yoldan kalkınma yöntemini seçen üçüncü dünya devletleri; emin, sağlam adımlarla politik ve ekonomik bağımsızlıklarını korumak ve bunları her geçen biraz daha pekiştirmek yolunda ileri adımlar atmaktadırlar..."

"Bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik, politik ve sosyal çıkmazların, ancak; anti-emperyalist, anti-kapitalist ve anti-faşist bir yöntemle, yani, tüm ilerici demokratik güçlerin işbirliğinin sağlanması ile mümkün olabileceği tartışma götürmez bir gerçek iken, bu güçlerin dağınıklığından yararlanan emperyalizm, faşist uygulamalarla yurdumuzu altından zor kalkılabilir güç durumlara itme çabası içindedir. İlerici güçlerin bir kanadı, hem de içinde yaşadığımız yurt gerçekleri dikkate alınırsa önemli bir kanadı saydığımız Sayın Ecevit yönetimindeki yedi aylık iktidardan sonraki milliyetçi cephe hükümeti, bu hükümetin bir ay içinde aldığı kararlar, bu iddialarımızın somut örneklerindedir..."

"Çalışanlara, üretenlere dönük olmayan, toplumun bütün zenginliklerini yaratıcıları karşısına alan bir düzende yaşadığımız açıktır. Bu çarpık düzenin Anayasal sınırlar içinde, değiştirilmesi için, bütün ilerici güçlerle birlikte çetin bir savaş veriyoruz ve de vereceğiz..."

"Sosyalizmin kuruculuğunda daha iyi hizmetler, emekçilere daha iyi haklar, yurdumuzun politik, ekonomik bağımsızlığının gerçekleştirilmesinde daha etkin çabalar ve düşünce özgürlüğünün bir daha sökülmecek biçimde yerleşmesi, faşizmin ülkemizden sökülüp atılması, anti-emperyalist, anti-kapitalist ve anti-faşist bir cephenin oluşması için, üzerimize düşen tarihi ve sınıfsal görevimizi daha iyi, daha olumlu yerine getirmemiz üzere ileri." (DİSK, 5. Genel Kurul Belgeleri, İst., 1975, s.9-19)

Bu konuşma henüz TKP söylemi değildi. Konuşma, hem CHP'lileri, hem de genel kurulda belirli bir güçleri olan sosyalistleri memnun edecek biçimde hazırlanmıştı. Özellikle Sovyetler Birliği'ne yönelik övgü, sosyalistler içinde belirli bir ağırlığı olan TİP'lilere mesajdı. Konuşmanın sonundaki "anti-kapitalist" vurgu da, sosyalistlerin tümünü dikkate alıyordu.

DİSK'in 5. Genel Kurulu'na ilk kez çok sayıda yabancı konuk katıldı. Genel Kurulda, Sovyetler Birliği Sendikaları Merkez Kurulu'ndan İ.Vladiçenko, Bulgaristan Meslek Birlikleri Merkez Konseyi Sekreteri Georgi Borgov, İtalyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu Sekreteri Meroni, Fransa İşçi Sendikaları Konfederasyonu Dış İlişkiler Dairesi Müdürü C.Julius, Cezayir İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri C.Muhammed birer konuşma yaptı. İtalya ve Fransa'dan gelen konuklar, bu ülkelerde komünist partilerinin denetimi altında olan CGIL ve CGT konfederasyonlarındandı. (Genel Kurul'a katılan yabancı konukların konuşmaları için bkz., **DİSK, 5. Genel Kurul Belgeleri**, 1975)

Genel Kurul'a Türkiye Sosyalist İşçi Partisi ve Türkiye İşçi Partisi davetli değildi. TSİP'liler tarafından yayımlanan **Kitle Dergisi**, şunları yazıyordu: "Türkiye'den kongreye konuşma yapması için çağrılan kişiler arasında hiçbir sosyalist yoktu. (...) Amerikan Büyükelçiliği'ne bile davetiye gönderildiği halde, hiçbir sosyalist partiye çağrı yapılmadı." (**Kitle Dergisi**, 3 Haziran 1975, s.3)

Genel Kurul'da CHP adına genel sekreter yardımcısı Deniz Baykal bir konuşma yaptı. Deniz Baykal, tüm demokratik sol güçlerin ortak bir strateji geliştirmesini önerdi. (*Milliyet Gazetesi* ve *Cumhuriyet Gazetesi*, 22.5.1975) Ayrıca, tabii senatör Ahmet Yıldız ve TÜRK-İŞ'e bağlı Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı İbrahim Denizcier de birer konuşma yaptılar.

Divan başkanlığına Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Nebioğlu seçildi.

Çalışma Raporu üzerinde 12 delege söz aldı. En sert eleştiriler, Cenan Bıçakçı ve Burhan Şahin'den geldi.

ASİS Sendikası Genel Başkanı Cenan Bıçakçı genel kurulda yaptığı konuşmada Kemal Türkler'i "işçi sınıfını CHP kuyrukçuluğuna" götürme çabası içinde olmakla suçladı. Şunları söyledi: "DİSK, kuruluş yıllarındaki tutarlılığına, devrimciliğine, doğru çizgisine dönmek zorundadır." (Bıçakçı, Cenan, "DİSK Yöneticileri TÜRK-İŞ'le Aynı Suçu İşliyor," *Halkın Sesi Dergisi*, 10 Haziran 1975, s.4)

Basın-İş Sendikası Genel Başkanı Burhan Şahin de, "eyyamcı bir politika izlendiğini, sosyal demokrat hareketi, dolayısıyla CHP'yi kayıtsız şartsız desteklediklerini" ileri sürdü. (Oral, Özer, "DİSK Kongresinde Sendika Başkanları Siyasal Tercih Mücadelesi Yaptılar," *Milliyet Gazetesi*, 28.5.1975) Burhan Şahin, Basın-İş Sendikası'nın grevlerine DİSK'in ve DİSK'e bağlı sendikaların yardım etmediğini belirtti. ("DİSK Kongresi," *Sosyalist Yol Dergisi*, Sayı 1, Temmuz 1975, s.25)

Eleştirilerden sonra, DİSK'in izleyeceği siyasi çizginin belirlenmesi için bir gizli oturum yapıldı.

DİSK'in siyasi çizgisinin belirlenmesi amacıyla toplanan Kararlar Komisyonu'na üç ayrı önerge verildi.

Birinci önergede, DİSK'in kuruluş bildirgesi ve tüzüğü'nün amaç maddesi ve ayrıca DİSK'in sosyalist bir sendika olduğu, işçi sınıfının kurtuluşunun ancak diğer emekçi sınıf ve tabakalarla birlikte anayasal yoldan iktidara gelmekle mümkün olduğu yazılıydı. İkinci önergede ise 1973 genel seçimlerinde CHP'ye oy verilmesi için alınmış olan DİSK Yönetim Kurulu kararının Genel Kurul tarafından onaylanması isteniyordu. Üçüncü önergede, "Türkiye'de önemli siyasi değişiklikler olmadıkça CHP'nin desteklenmesi" savunuluyordu. Üçüncü önergeyi verenler, CHP'li delegelerdi. Sert tartışmalardan sonra, bu önerileri bütünlükten 33 no.lu "Faşizme Karşı İlerici ve Demokratik Güçlerle Yapılacak İşbirliği" başlıklı karar kabul edildi. Tartışmalar sırasında Kemal Türkler'in kendisine tanınan konuşma süresini aşması üzerine müdahalede bulunan divan başkanı Kemal Nebioğlu ile Türkler arasında tartışma çıktı. Kemal Türkler, sözü kesilince, sinirlenerek genel kurul salonunu terk etti. Kemal Nebioğlu da, oturumun sonunda, divan başkanlığından çekildi.

5. Genel Kurul, önemli kararlar aldı ve DİSK'in tüzüğü'nde önemli bir değişiklik yaptı. (DİSK, **5. Genel Kurul Belgeleri**, İst., 1975, s.37-55)

DİSK Anatüzüğü'nün ilginç noktalarından biri, seçimlerdi. Genel kurulda önce genel başkan seçiliyordu (M.33). Genel sekreter ise, genel başkanın göstereceği iki aday arasından seçilebiliyordu (M.36). İsteyen delege genel sekreterliğe adaylığını koyamıyordu. 1975 yılındaki 5. Genel Kurula kadar, Yürütme kurulu 5 kişiden oluşuyordu (genel başkan, genel sekreter ve genel kurulca seçilen üç üye). Üç yürütme kurulu üyesinin seçiminde isteyen kişiler aday olabiliyordu (M.29). 1975 Genel Kurulu'nda 29. madde değiştirildi. Yürütme kurulu üye sayısı 7'ye çıkarıldı (genel başkan, genel sekreter ve genel kurulca seçilen beş üye). Ancak yürütme kurulu üyeliklerine aday gösterme yetkisi genel başkana verildi. Maddenin yeni biçimi şöyle oldu: "Genel Kurulda beş Yürütme Kurulu üyesinin seçimi Genel Sekreter seçimindeki usul ile yapılır." (DİSK, **DİSK Anatüzüğü**, İst., 1974 ve **DİSK Anatüzüğü**, İst., 1975)

Ana Tüzük'te yapılan değişikliklerden biri, DİSK Genel Merkezi'nin DİSK Yönetim Kurulu'nun kararıyla Ankara'ya taşınabileceğine ilişkin tüzük hükmünün kaldırılmasıydı.

DİSK Yönetim Kurulu'nun, Yürütme Kurulu üyeleri ile genel kurulda seçilen 20 asıl üye ve Denetim Kurulu başkanından oluşması kararlaştırıldı (Madde 25).

Genel Kurulda ilk olarak genel başkanlık seçimi yapıldı. Kemal Türkler, kullanılan 134 oyun 92'sini alarak genel başkanlığa seçildi.

Kemal Türkler, genel sekreterlik için genel kurula kadar genel sekreterlik görevini üstlenmiş olan Kemal Sülker ile Baysen-İş Genel Başkanı Cevat Özhasırcı ve Kemal Yılmaz'ı aday gösterdi. Yapılan iki tur oylamada, adaylardan üçte iki çoğunluk sağlayabilen olmadı. Üçüncü turda Kemal Sülker adaylıktan çekildi. Kemal Türkler, bunun üzerine, Kemal Sülker'in yerine 1967 yılında Basın-İş

Sendikası genel başkanı olarak DİSK'in 5 kurucusu arasında yer alan ve ardından Federal Almanya'ya giden ve genel kuruldan kısa bir süre önce Türkiye'ye dönen İbrahim Güzelce'yi aday gösterdi. Seçim turları yeniden başladı. İbrahim Güzelce üçüncü turda 129 oyun 84'ünü alarak genel sekreter seçildi.

İbrahim Güzelce'nin 11 Nisan 1976 tarihinde ölmesinden sonra DİSK Genel Sekreterliğine getirilen ve bu görevi 1,5 yıla yakın bir süre üstlenen Mehmet Karaca, İbrahim Güzelce'nin bu göreve getiriliş sürecini şöyle anlatmaktadır: "5. Kongre'den önceki bir Maden-İş Genel Yürütme Kurulu toplantısında DİSK Genel Sekreteri Kemal Türkler'in, yeni dönemin ihtiyaçları karşısında yetersiz kaldığı ve uygun bir biçimde bu makamının boşaltılması sağlanılarak yerine daha uygun bir ismin getirilmesini gündeme getirdik. Bu sırada Bahtiyar Erkul, DİSK'in kuruluşu sürecinden tanıdığı İbrahim Güzelce ismini ortaya attı. Kemal Türkler'in de uygun görmesiyle DGB için çalışan Güzelce ile irtibata geçilerek İstanbul'a gelmesi sağlandı." (Barış Öz'ün Mehmet Karaca ile 26 Mayıs 2005 günü yaptığı görüşme, Barış Öz, **Kalkınma Sürecinde Sektörel/Sendikal Dinamikler Örnek Olay: Türkiye Maden-İş Sendikası**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Kalkınma İktisadi ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İst., 2005, s.109)

Olay bir TKP operasyonuydu ve bu süreç 1973 yılında programlanmış, ilk adımı 1974 Eylül'ünde Maden-İş'te gerçekleştirilmişti.

Türkiye İşçi Partisi'nin denetimindeki **Yürüyüş Dergisi** de genel sekreterin seçimi sürecine eleştirel yaklaştı:

*"Genel Sekreter seçimlerinde Türk-İş yöntemleri uygulanmaya çalışıldı. İkinci tur seçimlerinde delege olmayanlara oy kullanıldı. Bunun üzerine oylama iptal edildi. Türkler bunun üzerine kongrenin dışarıdan idare edildiğini ileri sürdü. Oysa, kongreyi idare eden partinin yöneticileri fiilen kongre salonundaydı. İki CHP milletvekili ve CHP Gençlik Kolları Başkanı delegelerin arasındaydı. Tartışmalar büyüyünce, Divan Başkanı Mehmet Kılınç, 'bütün dinleyicileri dışarı atın, polisleri çağırın' diye seslendi. Sosyalist delegeler bu provokasyonlara karışmamak amacıyla kongreyi terk ettiler. Kongrenin yapıldığı bahçede sadece 60 kişi kalmıştı. Dışarı çıkan delegeler, seçilen kurulların yeterli sayıda delege tarafından benimsenmediğini, azınlığın oylarıyla seçildiğini açıkladılar. Bu kongrenin DİSK'in tarihine gölge düşürdüğünü söylediler." ("DİSK Genel Kurulu: Çarpıtılan Gerçek", **Yürüyüş Dergisi**, No. 8, 3 Haziran 1975, s.6)*

Kemal Türkler, Yürütme Kurulu üyelikleri için 6 aday gösterdi. Bu sırada, tüzüğün ilgili maddesinin değişip değişmediği konusunda bir tartışma yaşandı. Sosyalist delegeler, bir yanlış uygulama olduğunu, önerilen tüzük değişikliğinin gerçekleşmemiş olduğunu ileri sürdüler. Kemal Türkler'in, tüzüğün değişmiş olduğu konusundaki konuşmasının ardından tartışma sona erdi. Kemal Türkler genel kurula 6 aday önerdi. Aday gösterilenlerden Uğur Cankoçak, adaylığını geri aldı. Böylece, Kemal Türkler'in gösterdiği beş aday, Genel Kurul tarafından onaylandı.

Böylece, Genel Başkanlığa Kemal Türkler, Genel Sekreterliğe İbrahim Güzelce, Yürütme Kurulu üyeliklerine de Mehmet Kılınç (Petkim-İş), Celal Küçük (Lastik-İş), Mehmet Karaca (Maden-İş), Rıza Güven (Tekstil) ve Kemal Nebioğlu (Gıda-İş) seçildiler.

DİSK'in 5. Genel Kurulu'nun ardından en olumlu değerlendirmeyi Türkiye Komünist Partisi yaptı. TKP'nin yayın organı olan **Atılım**'da yayımlanan yazıda aşağıdaki değerlendirme yer alıyordu:

"DİSK'in 5. Kurultayı, Türkiye işçi sınıfının uluslararası işçi hareketiyle bağlarını gittikçe güçlendirdiğini, proletarya enternasyonalizmi ilkelerine bağlılığını dünyaya gösteren bir forumdu. Bu foruma uluslararası işçi sendikaları temsilcileri katıldı. Bunların başında Sovyetler Birliği Sendikalar Federasyonu sekreteri Vlodçenko bulunuyordu. Delegeler ve konuklar Sovyet emekçilerinin, işçi sınıfının temsilcilerini dakikalarca alkışladılar. Bu olay, işçi sınıfının, halkımızın, dünyada barış şampiyonluğunu elinde tutan büyük komşumuz Sovyetler Birliğine karşı gösterdiği, içten gelen sevgi ve saygının somut kanıtıdır. DİSK'in 5. Kurultayının önemli bir yönü

DİSK'in 5. Kurultayı

Mamleketle emekle sermaye arasındaki uzlaşmaz çelişki, halksız Amerika emperyalizmi arasındaki, bu emperyalizme dayanan, faşizme adım adım yaklaşan işçilerin en gerici, işbirlikçi burjuvaziyile geniş halk katmanları arasındaki çelişkiler, çatışmalar sertleşiyor. İlerici güçlere karşı terör kanlı biçimler alıyor. TKP'nin etkisini zayıflatmak, onu yığınlardan koparmak, vurmak için girişilen provokasyonlar birbirini izliyor. İşte böylece bir dönemde DİSK'in 5. Kurultayı toplandı. İşçi sınıfı: Ben, uluslararası işçi hareketinin kopmaz bir parçasıyım diye ortaya çıktı. Gücünü, etkinliğini gösterdi.

DİSK'in 5. Kurultayı, Türkiye işçi sınıfının uluslararası işçi hareketiyle bağlarını gittikçe güçlendirdiğini, proletarya enternasyonalizmi ilkelerine bağlılığını dünyaya gösteren bir forumdu. Bu foruma uluslararası işçi sendikaları temsilcileri katıldı. Bunların başında Sovyetler Birliği Sendikalar Federasyonu sekreteri Vlodçenko bulunuyordu. Delegeler ve konuklar Sovyet emekçilerinin, işçi sınıfının temsilcilerini dakikalarca alkışladılar. Bu olay, işçi sınıfının, halkımızın, dünyada barış şampiyonluğunu elinde tutan büyük komşumuz Sovyetler Birliğine karşı gösterdiği, içten gelen sevgi ve saygının somut kanıtıdır. DİSK'in 5. Kurultayının önemli bir yönü

de, faşist saldırılara, acılı gerici karmakodun hükümeti NAI'culuk politikasına karşı olmuştur. Halktan yana demokratik bir hükümet için tüm ilerici güçlerin eylem birliğinin sağlanması istemidir. Bu olumlu gelişme, TKP'nin ileri sürdüğü somut savaş belgelerinin işçi sınıfı ve devrimci güçler arasında yansıdığı gerçeğini gösteriyor. TKP, Marksçi-Leninçi ilkeler doğrultusunda, somut hedefleri uğrunda tüm anti-emperyalist, anti-faşist güçlerin birliğini sağlamaya çalışıyor. Ve bunu, savaş programına, politikasına temel taşı yapmıştır. Bugün gerici — faşist karmakodun hükümete karşı ve halktan yana demokratik bir düzen için savasta tüm ilerici güçlerin ve örgütlerin güçbirliğini sağlamak tarihsel bir zorunluktur.

TKP, işçi sınıfını, sendikaları burjuva partilerinin kuyruğuna takmak eğilimine karşıdır. TKP, ortak düşmana karşı Ulusal Demokratik Cephenin kurulması savaşında işçi sınıfının, sendikaların bağımsızlığını ve bağımsızlığını savunuyor. Sektör görüşlerle bölünmüş bir gelişmeyi engellemek isteyen ve boş düşmana göremiyenlere karşı çetin bir savaş yürütüyor. İşçi sınıfının devrimci ilkesi bağımsızlık değil, ortak düşmana karşı beraberliktir. Günümüzün savaş parolası budur.

TKP Merkez Komitesi yayın organı ATILIM, Haziran 1975

sekreteri Vladiçenko bulunuyordu. Delegeler ve konuklar Sovyet emekçilerinin, işçi sınıfının temsilcisini dakikalarca alkışladılar. Bu olay, işçi sınıfının, halkımızın, dünyada barış şampiyonluğunu elinde tutan büyük komşumuz Sovyetler Birliği'ne karşı gösterdiği, içten gelen sevgi ve saygının somut kanıtıdır.

"DİSK'in 5. Kurultayının önemli bir yönü de, faşist saldırılara, azılı gerici karması hükümetin NATO'culuk politikasına karşı olmasıdır. Halktan yana demokratik bir hükümet için tüm ilerici güçlerin eylem birliğinin sağlanması istemidir. Bu olumlu gelişme, TKP'nin ileri sürdüğü somut savaş belgelerinin işçi sınıfı ve devrimci güçler arasında yansıdığı gerçeğini gösteriyor. (...)

"TKP, işçi sınıfını, sendikaları burjuva partilerinin kuyruğuna takmak eğilimine karşıdır. TKP, ortak düşmana karşı Ulusal Demokratik Cephenin kurulması savaşında işçi sınıfının, sendikaların bölünmezliğini ve bağımsızlığını savunuyor." ("DİSK'in 5. Kurultayı," **Atılım Dergisi**, Sayı 18, Haziran 1975, s.2)

Dikkat edileceği gibi, DİSK'te 1977 yılının ikinci yarısında patlayan bunalımın gerekçelerinden biri olan "Ulusal Demokratik Cephe" kavramı ve politikası, TKP tarafından 1975 yılında DİSK'le bağlantılı olarak açıkça ifade ediliyordu.

Türkiye İşçi Partisi ise Genel Kurul'daki bazı uygulamaları eleştirirken, iyimser bir beklenti içindeydi: "Beşinci turun sonunda İbrahim Güzelce yeni genel sekreter oldu. İşçi sınıfı içinde temiz bir isme sahip olan Güzelce'nin uzun yıllar yurt dışında kalması ve şu anda bir sendikaya dayanmaması bundan sonraki görevi için önemli eksikliklerdi. Ancak görevine başlar başlamaz 'DİSK'in hiçbir kuruluşun izinde olmadığını' açıklaması ve sosyalist güce dayandığını belirtmesi, Genel Kurul kararı doğrultusunda görev yapacağı şeklinde değerlendirildi." ("DİSK Genel Kurulu: Çarpıtılan Gerçek," **Yürüyüş Dergisi**, 3.6.1975, s.6)

TİP Yöneticilerinden Can Açıkgöz, "DİSK Genel Kurulunda Sosyalistler" başlıklı yazısında şunları belirtiyordu:

Sosyalistler "Genel Kurulda muhbirlik yapan, delege tespitlerinde ve oy kullanmada sahteciliğe yeltenen 'şecereleri alemin malumu olan'ların provokasyonlarına alet olmamışlardır. Sosyalistler sorunlara ve sorunların çözümüne günlük hesaplarla bakmadıklarını ve DİSK'in birliğinden bütünlüğünden yana olduklarını, bunun gerçek savunucularının kendileri olduğunu Genel Kurulda açıkça kanıtladılar. (...) Sosyalistler ilerici işçi örgütlerini bölme, tabanı yeterli ölçüde hazırlamadan örgüte üstesinden gelemeyeceği görevler yüklemeye yanlıklarına düşmez. Sosyalistler ne bu yanlışları yaparlar ne de DİSK'in burjuvazinin ve onun ajanlarının cirrit attığı bir alan haline gelmesine göz yumabilirler. (...)

"DİSK'e yönelen akın işçi sınıfının tabanından, sendikaların tabanından gelen zorlamaların sonucudur. Yoksa sendikanın başına çöreklenmiş üç beş 'zat-ı muhterem'in hidayete ermelerinden değil. İşçiler DİSK'e koşuyorlar. Bunu önleyemeyenlerin ise yapabilecekleri tek şey var: Tezgâhlarını yeni çatıları altında kurabilmek. DİSK'in dışında dümen tutamaz hale gelenler, içerde bazı yandaşlar bulabilseler de ne kadar öttürebilirler borularını? Bunu zaman gösterecek. Olumlu bir gelişme olan DİSK'in büyümesi gerçeğini bu olumsuz eğilimlerin DİSK içinde iyice çöreklenme tehlikesini göz önünde tutarak ele almak gerekiyor. DİSK'in büyümesi, sosyalistlere, sosyalist sendika yöneticilerine ve samimi demokratlara yeni görevler yüklüyor." (**Yürüyüş Dergisi**, 3 Haziran 1975, s.7)

Kimya-İş'in TİP'li Genel Başkanı Dinçer Doğu, 5. Kongre'nin asıl amacının TİP'i sendikal hareketten tecrit etme olduğunu ileri sürüyordu. Ancak gerçek amacın TKP'nin etkinlik ve hakimiyetini kurmak olduğu açıktı: "5. Kongre'de asıl hesapları, TİP hareketini güçlerinin yettiği kadar işçi tabanından soyutlamaktı. Bu amaç için Türkler ve ekibi herkesle işbirliği yapabiliyordu. Karşısına 'ilerlemeci' görünen hareket çıktı. Böylece ittifak kurulmuş oldu." (Barış Öz, a.g.e., 2005, s.108)

TSİP'liler ise DİSK'in yeni yönetimine karşı açık tavır aldı. **Kitle Dergisi**'nin 3 Haziran 1975 günlü sayısında yayınlanan yazının başlığı, "DİSK Sosyalistlerindir, Sosyal Demokratlara ve Sendika Ağalarına Terkedilemez" idi. (**Kitle Dergisi**, 3 Haziran 1975, s.3) Yazıda, DİSK'in yöneticileri suçlanıyor ve sosyalistlerin ayrılarak yeni bir konfederasyon kuracakları iddiaları yalanlanıyordu. **Kitle Dergisi**'nin 14 Temmuz 1975 tarihli sayısında ise Kemal Türkler ve arkadaşları şöyle eleştiriliyordu:

"1961'den 1969'a kadar sosyalist hareketin imtiyazlı, şımarık çocukları olan Kemal Türkler ve kliği, 1975 Türkiye'sinde sosyalistliğin ne menem zor bir meslek haline geldiğini pek güzel fark etmişlerdir. Hiçbir zaman ayak uyduramayacakları 'militanlaşma,' astronomik maaşlarıyla kendilerine sağladıkları maddi yaşama

şartlarının bağdaşamayacağı bir nitelikte eylem sürdürme gereği ve en önemlisi, Türkiye işçi sınıfı hareketinin daha önceki dönemlerinde rastlanmayan bir taban hareketi, Türkler ve kliğini 'bir an önce yeni yerlerini tespit etme' zorunluluğuna itmiştir. Belirgin bir acelelilikle, Türkler kliğinin sosyalizm ticaretinden sosyalizm düşmanlığına kaymasının nedeni buradadır." ("DİSK Yönetici Kliği ve Sosyalistlerin Tavrı," **Kitle Dergisi**, 14.7.1975, s.9)

Aynı yazıda, TSİP'in DİSK'e ilişkin politikası da şöyle sunuluyordu:

"DİSK elbette terk edilmeyecektir. Gereği ve gerekçesi defalarca yazılıp çizildi. DİSK bugün yine de işçi sınıfının en bilinçli unsurlarını barındırmakta ve bu unsurlara yenilerinin katılması için gerekli şartları 'hâlâ' taşımaktadır. Kaldı ki bizatihi DİSK'in kendisi, sosyalistlerin mücadelelerinin bir ürünü, bir sonucudur. Yönetimi ele geçirmiş üç beş sınıf düşmanı yöneticiye, bu can pahasına kazanılmış örgüt terk edilemez. (...) İşçi sınıfı sosyalistlerinin DİSK'e ilişkin politikası, karşı devrimin saflarına doğru hızla yol alan Türkler ve hempalarını en kısa zamanda DİSK tabanından tecrit etmek ve DİSK'te billurlaşan 'sosyalist özü' istismar etmelerini önlemektir."

Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığını yaptığı Sosyalist Parti'nin çizgisindeki **Sosyalist Yol Dergisi**'nin Ekim 1975 tarihli 4. sayısında ise DİSK yönetimine kapsamlı eleştiriler getirildi. Dergi, DİSK'in 5. Genel Kurulu'nda DİSK'te "Kemal Türkler + İbrahim Güzelce + CHP'liler"den oluşan üçlü bir koalisyonun yönetime geldiğini ileri sürüyor ve Kemal Türkler ile İbrahim Güzelce hakkında aşağıdaki değerlendirmeleri yapıyordu:

"Kemal Türkler, kılı kırk yaran ihtiyatlılığını adeta kurulu düzenin devamında yarar görmeye vardırıran biridir. Öyle ki, yirmi yıla yaklaşan sendikacılık hayatında birçok kereler CHP'nin bile gerisine düşen bir politik çizgi izlemiştir. Sendika başkanı olarak, sendikal eylemlere, ileriye dönük hiçbir yenilik getirmemiştir. Başka sendikacıların yeni eylemlerini egemen güçler üzerindeki tepkisini iyice ölçüp biçtikten sonra uygulamıştır. Ve bu uygulamada da her zaman aşırı ihtiyatlı davranmıştır. Onun için önemli olan kendisi ve bürokratik yapısını elleriyle kurduğu sendikasıdır. İşçi eylemleri ve bizzat işçi sınıfının kendisi Türkler'in kafasında ikinci derecede önemli şeylerdir. DİSK'e ya da Maden-İş'e egemen çevrelerden önemlice bir saldırı ne zaman gelmişse, ardından sendika memurları, sendika temsilcileri ya da orta kademe yöneticiler arasından devrimci tanınan 5-10 kişi işlerinden atılmıştır. (...)

"Genel Sekreter İbrahim Güzelce de bir başka görüşün temsilcisidir. 1967 yılında Basın-İş Sendikası'nın genel başkanlığına Almanya'da iş bulmuş, Almanya'ya gittikten sonra da genel başkanlıktan istifa ettiğini sendikasına ve üyelerine açıklamıştır. (...) Şu anda hiçbir sendikanın yöneticisi değildir. Yani DİSK içinde dayanağı yoktur. Genel başkanın, genel kuruldan önce yaptığı birkaç Avrupa gezisinde kendisiyle görüşmüş ve genel kuruldan onbeş gün önce, Almanya'daki işinden izin alarak gelmiş ve genel sekreterliğe seçilmiştir. Genel sekreterliğe seçildikten sonra 20 günlüğüne Almanya'ya gidip çalıştığı işten ayrılmış ve çocuklarını Türkiye'ye getirmiştir." (Kerem Can, "DİSK'in Yeni Yönetimi," **Sosyalist Yol Dergisi**, No.4, Ekim 1975, s.47-53)

Bu yazıda belirtilen iki ilginç gelişme de, daha sonraki yıllarda DİSK içinde yaygınlaşacak bir uygulamanın habercisidir: "SP kurucusu ve yöneticisi Kemal Nebioğlu'nun genel başkanı olduğu Gıda-İş Sendikası'nın işkolunda Sigara-İş adında yeni bir sendika kurdu ve bunun DİSK'e alınacağı ısrarla söyleniyor. Yine genel başkanı SP'li olan İlerici Yapı-İş Sendikası, tüzüğe aykırı olarak, DİSK üyeliğini yitirdi diye ilan edildi."

29 Ocak 1978 tarihinde Türkiye İşçi Köylü Partisi'ni kuracak olan Aydınlikçılar ise **Halkın Sesi Dergisi**'nde DİSK yönetimine karşı açık bir tavır aldılar:

"DİSK şimdiye kadar devrimciler tarafından etraflı bir şekilde eleştirilmedi. Türk-İş'e karşı verilen mücadelede DİSK genel olarak desteklendi. DİSK yöneticilerinin çeşitli hataları ve sahte devrimci siyasetleri, 'şimdi Türk-İş'e karşı mücadele veriyoruz, DİSK'i eleştirmeyelim' anlayışı ile örtbas edildi. 'DİSK'i yıpratmamak ve zayıf düşürmemek' kaygısı ile eleştiriler kapalı kapılar ardında yapıldı. Bütün bunlar işçi sınıfının mücadelesine zarar verdi. DİSK içinde mevcut sendika ağalığının güçlenmesine yardımcı oldu. Devrimcilik kisvesi altında, patronlarla uzlaşan bir sendikacılık anlayışı DİSK'e hâkim oldu. (...)

"DİSK daha kuruluşuyla beraber bir kısım sendika ağalarının elinde kaldı. (...)

*“Devrimcilerin DİSK’e karşı tavırları şudur: DİSK’i, faşizmle ve patronlarla mücadele ettiği noktalarda destekleyeceğiz. Faşistlerle ve patronlarla uzlaştığı, işçi haklarını reformcu burjuvazi ile pazarlık konusu yaptığı, işçi sınıfını CHP’nin kuyruğuna takmaya çalıştığı bütün noktalarda, DİSK yöneticileri ile mücadele edeceğiz.” (“DİSK’te Sendika Ağası Yöneticilere Karşı Açık Bir Mücadele Verelim,” **Halkın Sesi Dergisi**, 27 Mayıs 1975)*

Mihri Belli’nin önderliğinde 23 Şubat 1975 tarihinde kurulan Türkiye Emekçi Partisi yandaşları tarafından çıkarılan **Emekçi Dergisi**’nin DİSK Genel Kurulu yorumu da çok olumsuzdu: “Mayıs ayı içinde Beşinci Genel Kurul toplantısını tamamlayan DİSK’in bu son kongresinin genel görünümü hiç de umut ve güven verici değildir. DİSK’in son kongresi bol bol CHP propagandasının yapıldığı, CHP’nin bir yan örgütü görünümünde geçmiştir. (...) Netice olarak Kemal Türkler’in temsil ettiği CHP kuyrukçuluğu politikası ile Rıza Güven’in temsil ettiği düpedüz CHP politikası kongreden galip çıkmıştır.” (“DİSK Genel Kurulu,” **Emekçi Dergisi**, Haziran-Temmuz 1975, Sayı 8, s.66–70)

Dr.Hikmet Kıvılcımlı’nın görüşlerini savunan Vatan Partisi’nin değerlendirmesi de sertti: “5. Kongre, gangster sendikacıların ve sendikalistlerin egemen olduğu bir yürütme kurulu seçti.” (Vatan Partisi, **DİSK 6. Kongre Değerlendirmesi**, İst., 1978, s.5)

DİSK’in 5. Genel Kurulu sona erdiğinde, TKP’nin büyük bir operasyonla DİSK yönetimine geldiğini ve DİSK’i kullanarak TKP’nin büyük güç toplayacağını bilenlerin sayısı herhalde çok azdı.

DİSK’in 5. Genel Kurulu sırasında DİSK’e bağlı Maden-İş Sendikası’nda toplu sözleşme uzmanı olarak çalışıyordum. Genel Kurul öncesinde DİSK Uluslararası İlişkiler Müdürü Sina Pamukçu beni arayarak, Genel Kurul sırasında yabancı konuklardan sorumlu olmamı istedi. Genel Kurul sürecince yabancı konuklara eşlik ettim; onlarla çeşitli konuları görüşme olanağım oldu. Yabancı konuklar arasında Sovyetler Birliği Sendikaları Merkez Kurulu’ndan İ.Vladiçenko da vardı. Genel Kurulda seçimler yapıldı. Seçimlerde bir tarafta TİP’li ve TSİP’liler, diğer tarafta da CHP’liler var gibi gözüküyordu. CHP’li olarak bilinen ekip kazandı. Üzül müştüm. İ.Vladiçenko, “üzülme, bazen olaylar görüldüğünden farklı gelişir,” dedi. Olaylar gerçekten Genel Kurul günleri görüldüğünden çok farklı gelişti. Sanıyorum, İ.Vladiçenko gerçekte ne olduğunu bizden iyi biliyordu.